

Мұхаметжан Сералин

Гүлкәшима

Мұхаметжан Сералин

Гүлкәшима

«Public Domain»

Сералин М.

Гүлкәшима / М. Сералин — «Public Domain»,

Содержание

ГҮЛКӘШИМА	5
Конец ознакомительного фрагмента.	13

МҰХАМЕТЖАН СЕРАЛИН ГҮЛКӘШИМА

ГҮЛКӘШИМА

МҰХАМЕТЖАН СЕРАЛИН

(1872–1929)

Оқыған бозбалалар, құлағың сал,
Алдыңа тарту тарттым қадари хал.
Ақының тал жібектен шәл тоқыды
Кемдігін ғапу илә қабыл қып ал.
Баласы Серәлінің Мұхаметжан
Сөйлесіп аралардай ағызып бал.

I

Сөз басында

Бастайын бір кеңесті алып қалам,
Қашаннан бола жүрген көңіл алаң.
Біреуін баян етсем бекер болмас.
Іс өткен неше түрлі заманадан.

Боқыраудан бес күн бұрын бардым қала,
Қаладан керек-жарақ нәрсе ала.
Ауылдан шыққан күні Тобылдағы
Үңгітке келіп қондым, бұған қара.

Мейман боп бір үңгітке қона қалдым,
Үй екен бәрі тегіс дүние-малдың.
Ішінде көп қыпшақтың жалғыз үйлі,
Бар екен жалғыз ұлы кемпір-шалдың.

Сұрасаң Тілеуберген шалдың аты,
Жаппастай ай таңбалы Үңгіт заты.
Баласы Баймұхаммет – ақын жігіт,
Белгілі ел ішінде жазған хаты.

Үйінде өз кәсібі кемпір мен шал,
Баласы үйінде жоқ, құлағың сал.
Таңертең кеткен бала кеш келмеді,
Кемпір-шал не болды деп болады дал.

Мейманға түзік қарттар ықыласы,
Құрметтеп жақсы берді қонақ асы.
Қарамай ерте шайға жүріп кеттім,
Жолаушы жүрсе бітер сыбағасы.

Жөнелдім ерте тұрып Қостанайға,
Жәрмеңке первой боқырау бастамай ма?
Жәрмеңке жақындаса, қазақ халқы
Мінезін түстенетін тастамай ма?

Қызығын жәрмеңкенің көп күн көрдік,
Дос-жармен қатар өскен ойнап күлдік.
Аяғы жәрмеңкенің тарқар шақта
Ғажайып естімеген хабар білдік.

Естіген хабар анық, емес шала,
Хабарға қазақ қосар неше жала.
Өліктің өзге жері сау-саламат,
Болғаны бауыздауда жалғыз жара.

Тобылдың алабында, тал ішінде,
Жанында пышақ, қалам, сия – қара.
Киімін ол байғұстың ақтарғанда,
Бір қағаз қалтасынан шыққан және.

Қағаздың мазмұнына қарағанда,
Жоқ қылған өзін жігіт – не дүр шара.
Қан болып өткір пышақ жанда жатты,
Шалықтап жанын қиған ол бейшара.

Ғашықтық саудасына душар болып,
Өлтірген өзін-өзі мойнын қиып.
Жалғызы ата-ананың бойдақ екен,
Жылайды екі мұңды басын иіп.

Шал кісі – әкесі, аты – Тілеуберген,
Жүрімін жалғыз ұлдың тілеп берген.
Келерде өзім қонған үңгіт екен,
Құрметтеп қонағымда сыйлай білген.

Қалтадан өлең екен шыққан қағаз,
Жағы жоқ ақын екен жігіт сабаз.
Кешіріп ол өлеңді қолыма алдым,
Жел сөзде онан өтер ақындық аз.

Қаладан жұмысым бітіп, қайттым елге,
Ақша қар жауа қалды қара жерге.
Қазаға бір мұсылман душар болса,
Көңіл айту көркемшілік жігіт ерге.

Қайтарда бата оқуға түстім арнап,
Құр жаны, екі сорлы отыр зарлап.
Бала үшін бейшаралар жылағанда,
Жаңбырдай көзден жасы ағар парлап.

Кемпір-шал зар жылайды баласы үшін,
Көзінің көңіл нұры қарасы үшін.
Еш дауа іздегенмен таптырар ма,
Жүрекке терең түскен жарасы үшін.

Табылар қайдан дауа кетпес дертке
Не шара алла салған құдіретке.
Бала үшін ата-ананың төккен жасы,
Құрғамай бірге барар ақыретке.

Жұбаттым, көңіл айттым екі мұнды,
Жұмсадым Тәңір берген қызыл тілді.
Кеш түсіп шам жаққан соң кемпір байғұс,
Алдыма бір сандықты алып қойды.

Қолыма, аузын аштым, кілтін алып,
Ішіне қарай бердім назар салып.
Ішінде кітап та бар, қағаз да бар,
Тексердім бастан аяқ көп ақтарып.

Жігіт емес Баймұхаммет зейіні тар,
Жел сөзге болған екен аруағы жар.
Ғылымдық һәм ақындық бір өзінде,
Ғылымнан неше түрлі кітабы бар.

Сандықта өлең де бар неше түрлі,
Аралап пақырыңыз бәрін көрді.
Жазыпты Баймұхаммет өз қолымен,
Бір дәптер тауып алдым өлең, жырды.

Дәптерде өз ахуалын баян еткен,
Өлеңге шебер екен болмай кеткен.
Ғашықтық саудасына душар болып,
Ақырда ол саудадан қаза жеткен.

Молда өлсе, хатқа жазған қалады аты,
Жігіттің ажарлы екен жазған хаты.
Өленді жұртқа жайса жазып алып,

Түскендей бозбаланың ілтипаты.

Жаймаққа жұртқа өлеңді ойға қалдым,
Дәптерді кемпір-шалдан сұрап алдым.
Екеуі сөзді қимай әзер берді,
Қадірлі бағасындай дүние-малдың.

Тобылдың суы терең, жары биік,
Қорғалар алабында қашқан киік.
Басында биік шыңның тамды мола,
Молаға шоқ тал біткен басын иіп.

Жеке емес тамды мола ол орында,
Көмілген Баймұхаммет көп қорымға.
Үстіне төрт бұрышты там салынған,
Көрінген көздің ұшы туу қырымға.

Басына көк тас қойған жылын айтын,
Марқұмның қабырдағы сырын айтып.
Атасы, өзінің аты, нәсіл затын,
Жазыпты өлген күнін, жерін айтып.

Моласын келер жылы көрдім барып,
Жаңадан үлгіріпті зор там салып.
Мен қайттым көк тастағы жазған сөздің
Мазмұнын ақ қағазға жазып алып.

Бұ дүние ойлап тұрсам жалған екен,
Михнатқа талайларды салған екен.
Жазылған төмендегі үш ауыз сөз.
Көк тасқа терең түсіп қалған екен.

«Рухына хақ тағала қылғай рақмет,
Нәсілі – Үңгіт, әм есімі Баймұхаммет.
Тілеуберген баласы опат болды,
Ғашықтық саудасынан шеккен захмет.
Сәрсенбі күн сары алапта, боқырау үште,
Бір мың да сегіз жүз де тоқсан да төрт».

Міне, мен көргенімді айтып болдым,
Неше күн қалам алып бейнет көрдім.
Сандықтан шыққан дәптер қалтамда өлең,
Барлығын тіркей жазып, қисса қылдым.

Реттеп қадери хал қисса қылдым,
Қиссаға «Гүлкәшима» есім бердім.
Бір ғибрат заманаға болар ма деп,
Қызыл гүл тау аралап тастан тердім.

Бір қатар Гүлкәшима ғибрат өлең,
Түсінсе зейін салып, жігіт – желең.
Керекті бұл қисса үшін, бозбалалар,
Бір сыпыра сөз айтылып болды білем.

Қалғанын оқып түсін жазған хаттан,
Шығардым бұл қиссаны көңіл шаттан.
Бар болса хате жері жетіспеген,
Түзеуін біз тілейміз жамағаттан!

II

Баймұхамметтің дәптері

Жасынан бек жаратты, хақ тағала,
Түседі жел көңілге қайғы сана.
Іштегі құпия сырды әшкере етсем,
Жамағат тыңдарсыз ба құлақ сала?

Жаратқан Тәңірі күшті махаббатты,
Махаббат қосар бірге түрлі затты.
Жігітке анық ғашық Тәңірі берсе,
Күйігі ол ғашықтың болар қатты.

Жыл жарым бұдан бұрын, әлеуметім,
Бір қызға көзім көріп көңілім кетті.
Арқа елі соқа суырып, дем алғанда,
Сыр елі жақындаған хабар жетті.

Көшпелі ел алды Орқаш кеді деген,
Хабарға үйде көңілім елендепті.
Бармаққа ел алдына міндім атқа,
Мінәсіп көрінген соң көңіл шатқа.

Ағайын жүзін көріп амандаспақ,
Емес пе көркемшілік сәламатта.

Арқаға қоян жылы келдік ауып,
Мал жұтап, кедейшілік басқа жауып.

Келген соң он үш жылдай кәсіп істеп,
Қатарға тағы кірдік бие сауып.

Тобылда мекен еттік қыстау салып,
Көшпелі Үңгіт еді біздің халық.
Жақындап ел жайлауға келген шақта,

Алдынан көрісуші едім озып барып.

Биыл да атқа міндім барайын деп,
Фатиха үлкендерден алайын деп.
Бас қосын қатар өскен құрбылармен,
Бес-он күн, ойнап-күліп қалайын деп.

Мен жағыз үлкен жолмен келе жаттым,
Еріксем, жол қысқартып өлең айттым,
Отырған жол үстінде ауыл көріп,
Атымның сусындауға басын тарттым.

Шеткері үлкен үйге келдім кіріп,
«Ассалаумағалейкум» деп сәлем беріп.
Қонақты үйге кірген көргеннен соң
Бойжеткен қыз көрпе салды түрекеліп.

Бәйбіше қымыз құйды, қызы берді,
Қыз екен асқан сұлу, көзім көрді.
Күн ыстық, шөлдесем де қымызды ішпей,
Жаудырап екі көзім қызда болды.

Таранған тоты құстай бір асыл зат,
Меңзесем хор қызына болмайды ұят.
Ақ жүзді, ақылы кәміл, шырын сөзді,
Үстінде сәндік үшін киген манат.

Көп артық ұзын емес, орта бойлы,
Аса көп сөйлемейді, терең ойлы.
Күлгенде екі беті шұқырайып,
Сүйкімді көрінеді жүзі нұрлы.

Күлгенде отыз тісі қатарланған,
Адамның сабыры қалмас оны көрген.
Ақ екен, ақ інжуден отыз тісі,
Сәдеп пен қымбат пұлға шеттен келген.

Болғанда мандай жазық, қызыл жүзі,
Тәтті еді шекер балдай айтқан сөзі.
Жігітін тұла бойын балқытады.
Қараса жаудыраған қара көзі.

Тігілген кірпігі оқтай, жайдай жүзі,
Өрілген екі бұрым желге шашы.
Үзілген мойын алманың сабағындай,
Көрініп тамағынан ішкен асы.

Аққудай көлде жүзген көлендеген,
Оң жақта былқылдаған бай баласы.

Бұралған тал шыбықтай, құмырсқа бел,
Он бес пен он алтыға келген жасы.

Үстінде шаһи көйлек оқа салған,
Кең етек айдалада шұбатылған.
Бешпеті аршын бардан, қысқа жеңді,
Шапаны батсайдан, қима киген.

Басында камшат бөрік теңге таққан,
Бөрігін қырын киіп айна баққан.
Алтыннан құлағында қос сырғасы,
Көрінген сәукелесі шар тараптан.

Қамыстай саусағында алтын балдақ,
Жеңілтек мінезі жоқ, пиғыл салмақ.
Шын пиғылы жеңілдікті қолайламас,
Жүрмес бергі тілмен пендені алдап.

Осындай бір сұлуды көрді көзім,
Бозбала және бойдақ жүрген кезім,
Қиялым қызға кеткен секілденді,
Бермесе ғашық отына Тәңірім төзім.

Көрдім де ол сұлуды болдым ғашық,
Ғашықтық минут сайын барады асып.
Әуейлік, әлеуметім, жаман екен,
Сол үйден шыға алмадым қадам басып.

Сусындап өз жөніме жүріп кеттім,
Қош айтып, бәйбішеге амандасып.
Бала екен дәрежесі қыздан артық,
Түбінде ырыстыға болар нәсіп.

Қош айтып бәйбішеге жүріп кеттім,
Басы осы бізге жұққан қайғы-дерттін.
Саф көңілім судай таңық болған-ды енді,
Не қылса, хүкімі күшті құдіреттің.

Не қылса, құдіреттің хүкімі күшті,
Көрсеткен пәндесіне түрлі істі.
Қапа боп көңілім алаң келе жатсам,
Бір адам жол үстінде жолығысты.
Айтыстық сәлем беріп, аман-есен,
Жігіт екен жолыққаным тілге шешен.
Орынсыз, құрбыларым, бола қалмас,
Сөйлескен сөзімізді баян етсем.

Бұл жігіт жолда қарсы душар келеді,
Сұрадым аты-жөні мынау болды.

Тамыр аулап Бестөбеден келеді екен,
Мекені Жақсысызда Құдайқұл-ды.

Жолығып ат-жөнімді айта тұрдым,
Жігітпен бірер мезгіл кеңес құрдым.
Ол-пұлды біле-тұғын көрінген соң,
Манағы қыз жайынан сөз сұрадым.

Кейінгі жолда ауылға түстім, – дедім,
Шеткі үйден сусын қымыз іштім, – дедім.
Бойжеткен сол үйде бір сұлу көріп,
Қап ауызын ғашықтықтың шештім, – дедім,

Көрген соң білдім үйдің байың, – дедім,
Мал менен мүкәммәлге сайын, – дедім,
Жасырмай білсең құрбым, баяндай көр,
Ол қыздың затын, атын, жайын, дедім.

– Күйеуге берген қыз ба, бермеген бе,
Жел өсек қыз соңынан ермеген бе.
Кеткен соң көңілім қатты сұрап тұрмын
Айып етпе беймаза етіп тергегенге.

Қай жерде мекен еткен ата-анасы,
Қаншаға келіп еді қыз шамасы.
Ол сұлу мұнан былай ойға түссе,
Тамшылар етегіме көздің жасы.

Сұрадым осылайынша қыздың жайын,
Қалдырмай айтқан сөзін баяндайын.
Іштегі ғашықтығым барады асып,
Ол жігіт қыздың жайын айтқан сайын.

– Достияр Қарасуды орын қылған,
Медетбай дегеніне дәулет қонған.
Сен түскен үй иесі – сол Медетбай,
Жалғыз қызы Гүлкәшима асылы нұрдан.

Үш ұлдың ортасында жалғыз өзі,
Өзі ақын, өзі молда, артық туған.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.